

NEOLIBERÁLIS ZSÁKUTCÁBAN A BALOLDAL

GALLÓ Béla: *Mi lett veled szociáldemokrácia? Neoliberális zsákutcában a baloldal.*
Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány,
Budapest, 2021. 165 oldal, 3490 Ft

A baloldali szociáldemokrácia immár negyedszázada válságban van. De mi ennek a válságnak a lényege? Kiüresedés, szétesés, megújulás, vagy mindegyik egyszerre? Esetleg valamilyen új formáció kialakulása zajlik? Ilyen kérdésekre keresi a választ Galló Béla politológus–szociológus, a XXI. Század Intézet tudományos főmunkatársa a tavalyi év végén megjelent *Mi lett veled szociáldemokrácia?* című könyvében.

A szociáldemokrácia történetével foglalkozó szakirodalom többsége megegyezik abban, hogy a nagy változások három nagy szakításhoz – amit a szerző találóan szkizmáknak nevez – kapcsolódnak. Az első ilyen a 19–20. század fordulóján következett be, melynek lényege a forradalmi kommunisták és a revizionisták szakítása volt. A második a revizionista szociáldemokrácián belüli szakítás volt, ezt egyfelől az osztálykonfliktusra épülő marxista mozgalom, másfelől az osztálykompromisszumokra támaszkodó új ideológia jelentette (*Bad Godesberg-i program.* 1959). A harmadik nagy szakítás az 1980-as években történt, amikor a piac logikáját humanizálni akaró revizionista szociáldemokraták vonulata (jóléti állam) konfliktusba került a vele szemben álló ún. „harmadikutas” (*third way*) vonulattal, vagyis a tőke működésének logikáját teljesen elfogadó neoliberális eszmét hirdetőikkel.

Mindennek háttérben az önzésre alapozott magántulajdon áll, illetve a hozzá való eltérő viszony. De lehet-e az önzést megszüntetni vagy a közösségi tulajdon révén társadalmisítani? „Fel kell-e, fel lehet-e számolni a magántulajdont, avagy érdemesebb más

tulajdonformákkal kombinálni, s ezáltal szorítani versenyre” – teszi föl az alapkérdést a könyvében Galló Béla. Az elmúlt száz évben a válaszok az egyes ideológiák szerint eltérő szemléletbeli különbségek is. Demokráciákban az egyik pólust a kommunisták jelentették, akik egyszerűen el akarták törölni az önzést, a másikat pedig a liberálisok, akik a „szent önzés” híveiként viselkedtek. Köztük pedig a szociáldemokraták álltak, akik az önzést korlátozni szerették volna, valamint a konzervatívok, akik a „méltányos önzés” hívei voltak.

A '60-as és '70-es évek szociáldemokráciája azt hirdette, hogy „piacgazdaságot igen, piaci társadalmat nem” – lényegében ez volt a jóléti társadalom generátora is. A '80-as és '90-es évektől azonban azt láttuk, hogy a gazdasági válságok hatására a társadalom értékrendjében is fontos változások történtek. Egyes kutatók például az értékek tekintetében erős konzervatív tendenciákat mutatnak ki a munkásság, a kékgallérosok körében, míg a középosztály bizonyos csoportjaiban erős liberalizálódási folyamat indult el.

A kortárs szociáldemokrácia főbb vonulata átvette a liberalizmus társadalomképét, mely fölöttébb egyszerűen a társadalmat „egyszemélyes csoportokra” redukálta. A neoliberalizmus szerint ugyanis nincs társadalom, csak nemek vannak, nők és férfiak. [A kortárs globális progresszió szerint már azok sem – *a Szerk.*] Tony Blair és hívei azt állították, hogy a kapitalizmus eredményesebb és humánusabb menedzselésével meg lehet menteni a baloldaliságot, hiszen modernizálják a rendszert, amiből jut az alsóbb osztályoknak is. Ennek

következményeként – a harmadikutasok szerint – a munkásosztály helyett a középosztályra kell összpontosítani, mint új választói bázisra, velük kell szövetséget kötni, a „lúzereket” pedig hagyni kell segítség nélkül, hiszen ők menthetetlenek, legalábbis a liberálisok piaci logikája szerint, és egyébként is maguknak köszönhetik helyzetüket.

Galló Béla rámutat, hogy a „harmadik út” koncepció hamis alapokon áll, hiszen arra alapozódott, hogy a társadalom '70-es években fölbomlott osztályszerkezete helyett a '80-as években egyénközpontú-meritokratikus kultúra alakult ki, és ezzel egy „új közép” jött létre, amellyel tehát a szociáldemokráciának szövetséget kell kötnie. A blaire-i szociáldemokrácia a gyakorlatban azonban beházasodott a liberalizmus világába, átvette annak piaci logikáját, és elvesztette saját, régi szociális érzékenységét. Elhagyta a szocialista meghatározást, helyette a „progresszió” kifejezést használta önmeghatározásában. Ez az identitásváltó folyamat hasonlóképpen lezajlott német nyelvterületen, a Benelux államokban, a skandinávoknál és végül Dél-Európában is. Ugyanakkor a baloldal verbalitásában megőrizte azt, amit már régóta nem képviselt: igazságosság, egyenlőség stb.

Tegyük azonban hozzá, hogy a 21. század új infokommunikációs rendszerében a baloldal az identitásváltó energiáktól és erőktől nagyon is feszített. Magába foglalja többek között a hagyományos szociáldemokráciát, és azokat is, akik előszeretettel nevezik magukat progresszívoknak, továbbá a harmadikutas szociáldemokrácia beolvadt a neoliberalizmusba, ami teljes önfeladást jelentett. Ezek az átrendeződések nemcsak a szociáldemokráciát érintik, hanem az egész politikai versenytér, benne a hagyományos régi pártrendszereket is, tehát kormányzati szinten a demokratikus rendszerek régi bal-jobb váltógazdasága össze-roppanni látszik.

A baloldal látványos gyengülésére és szétesésére a szerző több példát is hoz, választási eredményekkel szemlélteti a folyamatot, például a német, brit, olasz vagy akár a Benelux szintér esetében, de tegyük hozzá, hogy hasonlókat tapasztalunk a közép-európai ország-

ok többségében is. Elitellenes pártok – a „baloldal” által szélsőségeseknek, populistáknak, nacionalistának nevezett pártok – jelennek meg a neoliberális főáramlattal szemben, akik ellen a progresszívek hadakoznak, miközben „nem akarják tudni észrevenni”, hogy éppen ők szülik és táplálják ezeket az erőket. Látnunk kell tehát, hogy amikor a baloldaliak és a (poszt)neoliberálisok a populisták (és hasonló jobboldaliak) ellen harcolnak, akkor éppen ők adják „a populizmus keresleti oldalát” – amint Galló írja.

A globalizmussal szemben álló vesztes „roncstársadalom dühének és a veszélyeztetett középosztály elégedetlenségének a populisták” a megszólaltatói. A szerző arra is rámutat, hogy amikor a globalisták ellenük, az antiglobalisták ellen (vagy a kritikai globalisták ellen) harcolnak, akkor saját teremtményeik ellen küzdenek, csak hogy diadalukhoz előbb saját maguknak kellene megváltozniuk. Erre azonban nemcsak hogy nem képesek, de nem is hajlandók, vagy ha úgy tetszik „nem akarnak tudni hajlandók lenni”, hanem egyenesen már ők e mechanizmus legelszántabb fenntartói és élharcosai.

Galló kiemeli, hogy a klasszikus szociáldemokrácia ma is létező vonulata továbbra is azon az állásponton maradt, hogy az újkapitalizmus korántsem teremt meg az osztály nélküli társadalmat, s „új közepet” sem hoz létre, így az osztálykompromisszumnak nincsenek új alanyai, tehát a kiegyezés kivitelezhetetlen maradt. Hangsúlyozza, hogy a baloldalnak túl kellene lépnie azon a politikán, mely megkerüli a kulcsproblémákat. Azt javasolja, hogy a közérdek nevében szigorúbban kellene szabályozni a szabadpiacot, vagy az állami redistribúciós rendszerben jobban kellene preferálni a területi és szociális egyenlőtlenségek, illetve az esélyegyenlőtlenségek kiegyenlítését, továbbá meg kellene változtatni a szociális szolgáltatások szerkezetét. Tehát a 21. századi államnak magának is cselekednie kellene.

Galló Béla könyve, **a *Mi lett veled szociáldemokrácia? nem fikciókról szól, nem vágyakról beszél, érvei nagyon is a tényekre és a valós társadalmi folyamatok leírására épülnek.*** Érdemes elolvasni, mert minden valóságot kutató társadalomtudós számára inspiráló, igazi szellemi kalandot jelent.

SIMON JÁNOS